

DIEPGANG

een kroniek van drie dorpen langs het Reitdiep

Een uitgave van de Historische Kring Ubbega
Adorp • Sauwerd • Wetsinge

van zijlhuis tot boerderij
muziekkorps Dilettant uit Sauwerd
tips

jaargang 3 nr. 7 mei 2015

Redactioneel

De ledenvergadering van de HKU heeft op 3 december 2014 ingestemd met de voortzetting van onze periodiek, na een proefperiode van twee jaren. In deze eerste editie van het nieuwe jaar vindt u o.a. een artikel van de hand van Arie Mulder over "de boerderij in de hoek van het maar". Ook hebben we een artikel opgenomen over het beroemde orkest de Dilettant, van de hand van Roelof Bruins. Uiteraard kijken we terug op de lezing op 3 december van Jan Meijering over de historie van het Van Starckenborghkanaal en haar voorlopers. Net als voorgaande jaren zullen we de drie nummers van Diepgang weer enigszins spreiden over het jaar: eind april, begin september en eind november.

Op de voorpagina is een fraaie zwart-wit foto (1952/53) te zien van "de boerderij in de hoek van het maar" - lees verder het artikel van Arie Mulder!.

Activiteiten

Jaarvergadering

Op 3 december 2014 werd voorafgaande aan de lezing een ledenvergadering gehouden. Daarin werd door de leden, op voorstel van het bestuur, besloten om onze periodiek Diepgang voort te zetten. Deze periodiek, die de afgelopen twee jaar als proef drie maal per jaar verscheen, werd tot dusver uit de reserves gefinancierd. Diepgang wordt (gelukkig) als een goede aanvulling gezien op de andere activiteiten van onze Historische Kring, is mooi vormgegeven en levert veel verrassende informatie over onze streek. Ook buitenstaanders weten het blad te vinden: zo is ze goed verkocht tijdens de Dag van de Groninger Geschiedenis en verwees een journalist van het Dagblad van het Noorden onlangs in een artikel naar onze periodiek. Om de financiering van het blad de komende tijd te kunnen dekken uit de contributies werd tevens besloten de contributie te verhogen tot € 15 per jaar.

Lezing over het Van Starckenborghkanaal

Na deze ledenvergadering werd een goed gevuld Artharpe (> 50 bezoekers) meegenomen door fysisch geograaf Jan Meijering in de geschiedenis van het Van Starckenborghkanaal en haar voorgangers. Zowel in Groningen als Friesland werden vanaf de 9e eeuw kanalen gegraven o.a. in het kader van de veenontginning. Volgens de inleider waren "de mensen nog actiever dan mollen als het om graven gaat". Een boeiend verhaal volgde over de voorlopers van het Van Starckenborghkanaal: het Caspar de Roblesdiep (vooral gegraven vanuit militair belang!) en het Hoendiep. Verrassend was dat aan de noordkant van Enumatil nog sporen van vestinggrachten zichtbaar zijn: hier lag in de Spaanse tijd een schans! De kanalen werden vooral gebruikt voor het vervoer van goederen en mensen en werden steeds aangepast (breedte en diepte) aan de steeds groter wordende schepen. De bloeitijd

van de trekvaart lag zo tussen 1650 tot 1850. Na 1850 kwam er meer nadruk te liggen op de aanleg van verharde wegen en spoorwegen; de spoorlijn Groningen – Leeuwarden kwam gereed in 1866. Omdat goederenvervoer per spoor te duur was, gebeurde het bulkvervoer vooral over water. In de 30'er jaren van de vorige eeuw is het Van Starckenborghkanaal gegraven tussen Stad en Zuidhorn en daarna doorgetrokken richting Leeuwarden. Aan de afmetingen is goed te zien dat de moderne schepen andere dimensies hadden dan de schepen die op de eerste kanalen voeren: het Van Starckenborghkanaal heeft een breedte tot 60 meter en een diepte van 5,5 meter! Dat het kanaal een forse aanslag deed op het landschap is duidelijk!

Komende lezing: 6 mei 2015 in Ubbegaheem te Sauwerd, om 20.00 uur. De lezing wordt gehouden door Kuno Binnendijk, publicist en kenner van de klooster-geschiedenis, en heeft als titel "Rudolf Agricola, een universeel genie uit het Noorden".

Werkgroep Oude Foto's

Luuk Balt is gestopt als "trekker" van de werkgroep Oude Foto's; de werkgroep kan dus heel goed enige versterking gebruiken, zodat de werkzaamheden weer kunnen worden opgepakt.

Werkgroep Archief

Elke donderdagavond (buiten de vakanties) zijn de leden van de archiefgroep aan het werk in een ruimte in de praktijk van huisarts Gussenhoven, Sauwerd. U bent van harte welkom om archiefmateriaal te brengen

Muziekkorps Dilettant uit Sauwerd

door Roelof Bruins

Foto muziekkorps Dilettant uit Sauwerd, genomen op 30 juni 1948 te Zevenhuizen (Rabobankboekje foto 56, blz. 51)

Deze oude foto van het muziekkorps werd al vaker gepubliceerd en de meeste namen waren al wel bekend. Over het jaartal van de foto was veel onduidelijkheid. In het Rabobankboekje wordt het jaartal 1937 vermeld. In het Contactblad van september 1996 werd 1943 genoemd. De juiste datum staat hierboven.

We weten weinig van het orkest en er zijn maar vier mensen, die in het orkest hebben gezeten, aan wie we het kunnen vragen. Dit zijn dhr. Willem Bloem, dhr. Hendrik van Dijken, dhr. Klaas Jan Bijsterveld en Meindert Kooistra (niet op de foto). Die gaan we interviewen. Hendrik van Dijken is in januari 2015, op de leeftijd van 103 jaar, helaas overleden.

De vragen die we ons stellen zijn: "Hoe komt het dat in Adorp, een dorp half zo groot als Sauwerd, de fanfare nog steeds bestaat, terwijl Dilettant in de vijftiger jaren werd opgeheven? Wat heeft het orkest gedaan?". Er zijn maar weinig mensen meer aan wie we wat over het orkest kunnen vragen en de bovengenoemde vragen kunnen stellen..

We (Harm Nomden en Roelof Bruins) hebben de vier bovengenoemde musici van Dilettant geïnterviewd. Het volgende verhaal is een samenvatting van de gesprekken die we met hen hebben gehouden. De gesprekken beginnen met de foto. Al snel zijn de oud-leden van Dilettant in gedachten vijftenzestig jaar terug in de tijd.

Het vermelde jaartal 1937 in het boekje van de Rabobank moet volgens Willem Blom 1947 zijn. Hij kan zich nog goed herinneren dat hij ongeveer 17 jaar was, toen de foto genomen werd. Dit was n.a.v. het winnen

van de tweede prijs op een muziekconкурс te Leek. Hij kan de meeste namen nog zo opnoemen.

De namen zijn (linksboven beginnend bovenste rij enz.): 1. Fokke Huizinga, tuba, 2. Jan Deemter, tuba, 3. Jan Teeninga, bastuba, 4. Jan Luut Bijsterveld, bastuba, 5. Sjierk Bijma, tuba, 6. Klaas Jan Bijsterveld, hoorn; op de volgende rij: 7. Hendrik van Dijken, grote trom, 8. Gerrit Bakker, trombone, 9. Oosterhof, trombone, 10. Varver (schilder) Dijk hoorn, 11. Hans Teeninga, bariton, 12. Diemer Bosma, hoorn, 13. Rieks Datema, hoorn, 14. Willem Bloem, piston, 15. Jan Klein, kleine trom; op de onderste rij: 16. Willem Zwartenkot, sopraan saxofoon, 17. Gepko Bakker Huizinga, trompet, 18. Piet Bos, alt saxofoon, 19. dirigent Onno Huizinga, 20. Wiersema, piston, 21. Erelid H.J. Zwartenkot sr., 22. Gosse Douma, piston.

Herinneringen komen boven: dat ze aan een concours deelgenomen hadden, de uitvoeringen vlak na de oorlog, hoe gezellig het was. Ze weten echter niet met welk vervoermiddel ze naar het muziekconкурс gegaan zijn. De één denkt achterop een boerenkar, een ander met de bus en de volgende met de fiets. Maar dan niet met de grote trom op de rug - die zal wel met een auto mee gegaan zijn. Ze zijn er nog steeds trots op dat ze een prijs gewonnen hadden.

Onduidelijk blijft wie Dilettant opgericht heeft en wanneer dat was, of hoe de instrumenten aangeschaft zijn. Over het opheffingsjaar bestaat iets meer duidelijkheid. Willem Bloem weet dat het korps in 1955 al niet meer bestond. Er was geen aanwas meer van jonge leden. Grote gezinnen emigreerden. Het winnen van een prijs in 1948 en de jaarlijkse succesvolle uitvoeringen waren in ieder geval geen reden voor een langer voortbestaan. Op Koninginnedag zat het korps op een boerenkar. Dit hield op toen er f25,- gevraagd werd om de onkosten te dekken - de dirigent moest toch ook betaald worden. In het dorp was hiervoor niet altijd begrip. Het korps speelde niet vaak op straat. Omdat het korps niet gewend was tegelijkertijd te spelen én te lopen, ging dit wel eens mis. Willem Bloem kan zich herinneren dat hij een keer op de hakken van Tinus Kremer stapte, waardoor zijn schoen uitging. Eens zou men postbode Dijksterhuis een serenade brengen. Net in de bocht bij bakker Zwartenkot zat een gat in de weg, mogelijk veroorzaakt door een mol. Hans Teeninga stapte in het gat en stootte zijn tand tegen het mondstuk van zijn muziekinstrument: "Taand tou de mond oet". Het korps oefende altijd in Salvatori, het verenigingsgebouw van de Gereformeerde kerk na het gereed komen van de nieuwe school. Les kreeg je van de dirigent. Willem Bloem kan zich nog levendig een repetitie herinneren, waarbij een grapje gemaakt werd door een van de leden. Hij moet er nog om lachen. De leden

van het korps hielden maat door met de voet op de grond te tikken. Vlak voor de dirigent het beginsein gaf, zei een van de leden: "Op de vout", waarop allen in de lach schoten en de dirigent opnieuw kon beginnen. Een titel van een stuk dat gespeeld werd, is "Ave Verum Corpus Mosa", of zoiets. Een ander stuk heet: "Wien bleibt Wien". De geïnterviewden hebben alleen herinneringen aan Onno Huizinga uit Bedum als dirigent. Jakob Bos is ook wel eens dirigent geweest.

Bakker Zwartenkot heeft de muziekinstrumenten in de oorlog verstoppt op de meelzolder achter de meelzakken. De Duitsers hadden voor koperen muziekinstrumenten een andere bestemming dan muziek maken. Bij de bevrijding speelde het muziekkorps op het schoolplein. Bij Dijkema in de schuur, voorheen van Duut Jensema, heeft men ook wel eens een uitvoering gehouden voor het dorp. Deze schuur was groter dan Salvatori. Het muziekkorps zat op de hooizolder en het publiek zat iets lager in de stal.

De laatste jaren gaf men elk jaar voorstellingen met muziek, zang en toneel. Er was zoveel belangstelling, dat uitvoeringen op twee avonden gehouden moesten worden.

Een reden voor opheffing van Dilettant kunnen de heren niet geven. Eigen nasporingen leveren het volgende op. Via de Historische Kring Leek kreeg ik een foto van "De Bazuin" uit Boerakker op hetzelfde muziekconcorso in Zevenhuizen. Deze foto heeft dezelfde bankjes, precies dezelfde achtergrond en exact dezelfde elektriciteitspaal. Waarschijnlijk is deze foto op dezelfde dag gemaakt als de foto in het Rabobankboekje. De foto is gedateerd 30 juni 1948. Na wat zoekwerk bij de Groninger Archieven blijkt het volgende:

Leekster Courant, 3e jaargang no.27, Zaterdag 3 juli 1948:

Zevenhuizen. Woensdag organiseerde de Chr. Muziekvereniging "De bazuin" een muziek- en zangconcorso ter gelegenheid van haar 25 jarig bestaan. Dit concours is zeer geslaagd, niet minder dan 41 verenigingen namen hieraan deel. De uitslagen voor muziek waren:

Eerste prijzen:

<i>Derde afdeling:</i>	<i>Excelsior Haulerwijk</i>
<i>Tweede afdeling</i>	<i>Excelsior Surhuz</i>
<i>Eerste afdeling</i>	<i>Dilettant Sauwerd (tweede prijs)</i>

In het boekje "100 jaar kerkgeschiedenis in Sauwerd" staat op blz. 27 het volgende: *Het orgel verkeerde na de oorlog in zeer slechte staat. In 1949 kreeg het orgel van orgelbouwer Mense Ruiters voor f 3915 een opknappbeurt. Een ensemble uit het fanfarekorps "Dilettant" begeleidde de gemeentezang zolang dit onderhoud duurde. Ruiters deed erg lang over de werkzaamheden.*

Op blz. 32 van hetzelfde boekje staat: *Gedurende verbouwwerkzaamheden in 1954 werd er gekerkt in Salvatori. Begeleiding van de gemeentezang door een ensemble uit Dilettant was er deze keer niet meer bij. Het fanfarekorps was enige jaren eerder opgeheven. Omdat het niet meer mogelijk bleek om een blazersensemble bijeen te krijgen, behielp men zich met een trapharmonium.*

Uit het boekje "Oranjevereniging" komt de volgende informatie: *Tot 4 september 1948, troonswisseling Wilhelmina-Juliana, werd Koninginnedag op 31 augustus gevierd. De feesten van "de christelijken" en "de openbaren" werden gescheiden gevierd. Zo kon men soms op één dag twee optochten bekijken. Er werd wel op gelet dat de optochten niet gelijktijdig plaatsvonden. Bij de verloving van prinses Juliana in 1937 met Bernard van Lippe Biesterveld verzorgde "Dilettant" de muziek bij het feest. De muziek bij het Koninkinnefeest van 1-9-1951 werd verzorgd door radio Bron. Voor de viering van 1952 werd "Dilettant" gevraagd de muziek te verzorgen. "Dit fanfarekorps had door gebrek aan leden de activiteiten opgeschort, omdat veel leden Sauwerd verlieten wegens emigratie of verhuizen naar elders, maar ook doordat veel leden ten gevolge van de politieke acties in Nederlands Oost-Indië langdurig afwezig waren. Over de godsdienststrubbelingen in verband met een kerk-scheuring na de oorlog spreekt men liever niet.*

Na de opheffing gingen vijf mensen van het korps naar "de Bazuin" in Winsum. Dit waren Klaas Jan Bijsterveld, bakker Zwartenkot, Jan Luut Bijsterveld, Piet Bos en zoon Jaap Bos. De muziekinstrumenten zijn lange tijd opgeslagen geweest. Jaap Bos heeft enkele instrumenten naar het museum voor oude ambachten en speelgoed in Tervuur bij Barneveld gebracht. In 1963 zijn er ook instrumenten naar het pas opgerichte Christelijke Muziekvereniging "Wilhelmina" te Hooftgevee gegaan.

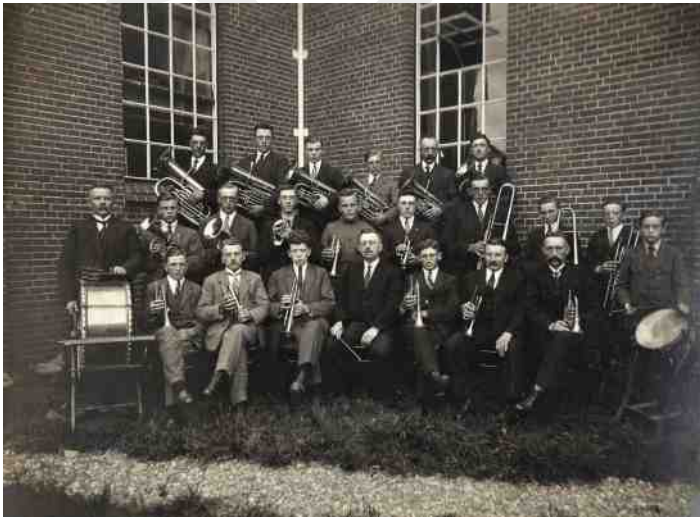
Conclusie: Dilettant is een slachtoffer van de tijdgeest rond 1950 in Sauwerd.

Maar nu weet ik nog niet wanneer het korps is opgericht en door wie. Ik kan over de oprichting van het orkest speculeren, bijv.: de orkesten in Sauwerd en Adorp zijn beide aan het begin van de vorige eeuw opgericht. Waarschijnlijk beiden door de toenmalige hoofden der school. In Sauwerd door dhr. Nienhuis en in Adorp door dhr. Kliphuis. Het is waarschijnlijk, maar ik weet het niet zeker. De volgende informatie kreeg ik van Gerta Boonstra, secretaris van de Historische Kring Ubbega :

In het Algemeen Dagblad van 20 februari 1913 vond ik een overgenomen artikel uit de Staatscourant, betreffende de Statuten van een lange reeks Verenigingen, waaronder Dilettant uit Sauwerd. Ik ga ervan uit dat dit betekent dat "Dilettant" in dat jaar de Statuten heeft opgesteld. Opgericht dus begin 1913 of eind 1912. Wie de

oprichter was, staat er niet bij, maar dat is nu misschien nog wel te achterhalen. Een ander leuk artikel staat in 1938 in het Nieuwsblad van het Noorden. Het betreft de officiële opening van het vernieuwde (verbouwde) gemeentehuis in Sauwerd. *De officials worden bij de ingang van het gemeentehuis opgewacht door het Christelijke Muziekgezelschap "Dilettant", dat het Wilhelmus speelt. Binnen zijn er veel sprekers. Een van die sprekers is de heer Nienhuis, erevoorzitter van het Christelijke Muziekkorps te Sauwerd. Hij bedankt het gemeentebestuur voor alles wat zij hebben gedaan voor de Muziekvereniging.*

Via mevr. Valkema is een nog oudere foto dan die in het Rabobankboekje van het Christelijke Muziekkorps "Dilettant" opgedoken. Deze foto moet rond 1937 gemaakt zijn. NB. In het boekje van de Oranjevereniging staat het jaartal 1927. Dit is onjuist.

Zuiderstraat in het nieuws

De Zuiderstaat te Adorp was afgelopen weken in het nieuws. Bijgaande afbeelding van een kleurig schilderij van de hand van Johan Dijkstra werd in de NRC aan-

Op de foto staan de volgende personen (van links naar rechts): linksboven staand: Harm Jan de Jonge, bas, H. Boersma, bas, S. Vos, tuba, A. v.d. Beek, tuba, W. Achterhof, bariton, K. Kooistra, bariton. Middelste rij: J. Bos, grote trom, P. Bos, hoorn, H. Datema, hoorn, G. of H. de Jonge, hoorn, K. Arwert, piston, H. Kooistra, piston, J. Datema, piston, Joh. Kieneker, piston, L. Hofman, trombone, W. Zwartenkot, trombone. Derde rij zittend: E. Datema, bugel, G. Ubels of K. Hofstede, trombone, R. of N. Folgers, trompet, dirigent hoofdmeester Nienhuis, S.J. Datema, bugel, H. Dijk, bugel, H.J. Zwartenkot, bugel.

Bronnen:

www.ubbega.nl

Rabobankboekje: "Adorp, Sauwerd en Wetsinge in oude foto's"; subtitel: Een halve eeuw coöperatieve kredietverstrekking in de gemeente Adorp. Uitgave 1973?

Vraaggesprekken met geïnterviewden

De geschiedenis van Sauwerd en omstreken (zie www.ubbega.nl)

Oranjevereniging Prins Willem Alexander 1946-1996 (zie www.ubbega.nl)

Geschiedenis rondom een jubilerend kerkgebouw 1898-1998 (zie www.ubbega.nl)

Leekster Courant, Groninger Archieven
Historische Kring Gemeente Leek

getroffen. Het schilderij werd te koop aangeboden en is inmiddels verkocht.

VAN ZIJLHUIS TOT BOERDERIJ

door Arie Mulder

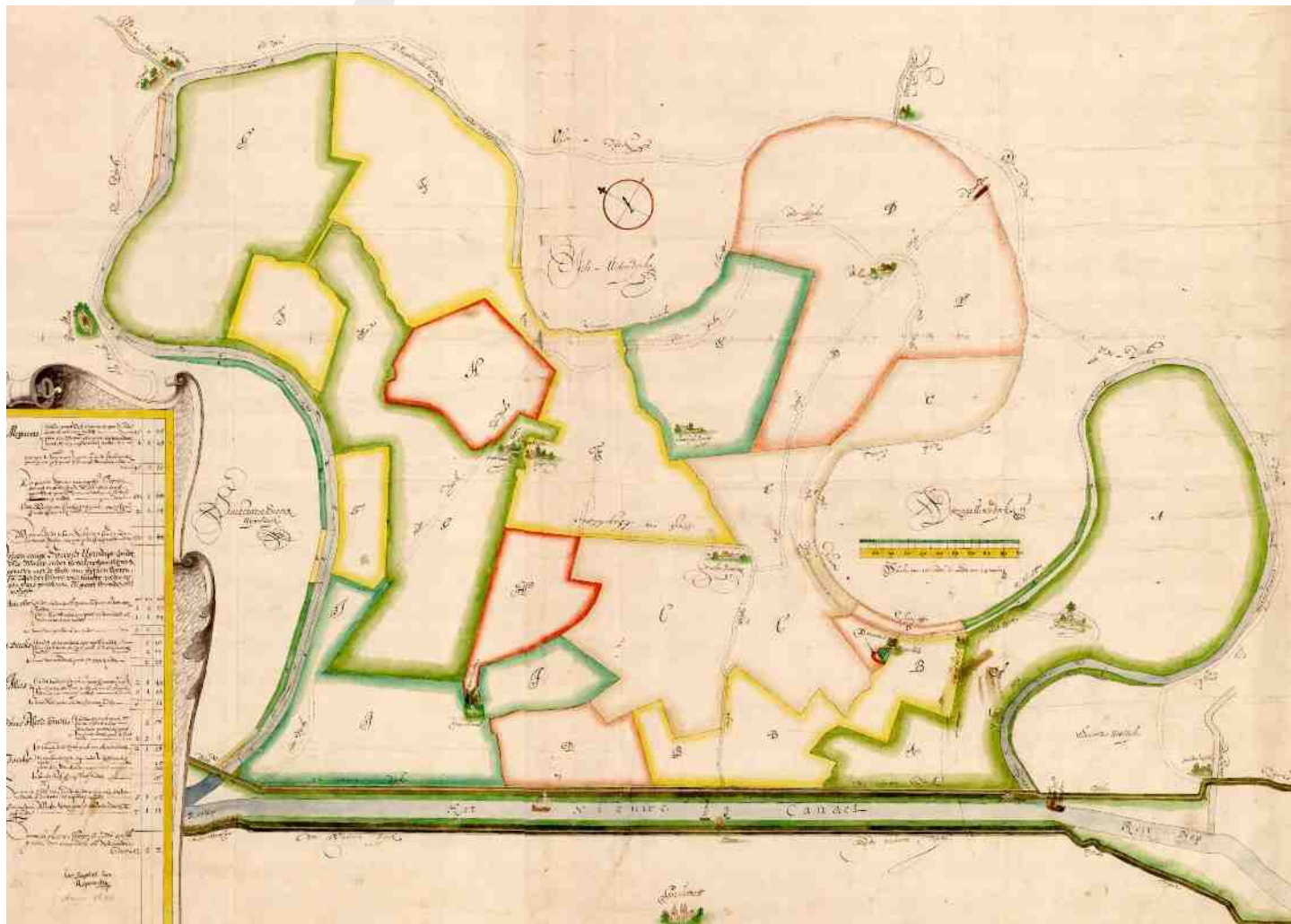
Wie in het bezit komt van een meer dan 400 jaar oude afbeelding van zijn of haar geboortehuis wordt ongetwijfeld nieuwsgierig naar het verleden. Zo is dit verhaal over mijn geboorteplek ontstaan. Het is de geschiedenis van het Zijlhuis van de oudste Wetsingerzijl, waar nu de familie Van Dorp woont.

Via een ver familielid (mr. G. Lugtenborg) heb ik een aantal jaren geleden een afbeelding gekregen van een kaart van 1643/44 (Afb. 1). Deze kaart (met stamnummer 1578 76-8-6) is getekend door Regemortes naar de situatie van 1578. Op de kaart zijn alle boerderijen en hun verkaveling in de Garnwerderhoek getekend, waaronder 'de Raken'. Duidelijk is voorts het Oude Diepje zichtbaar, één van de vele afgesneden bochten van de verdwenen rivier de Hunze. Verder is afgebeeld de oude Wetsingerzijl, nu boerderij van de familie Van

Dorp en de nieuwe Wetsingerzijl nabij de huidige boerderij van Horinga (Afb. 3).

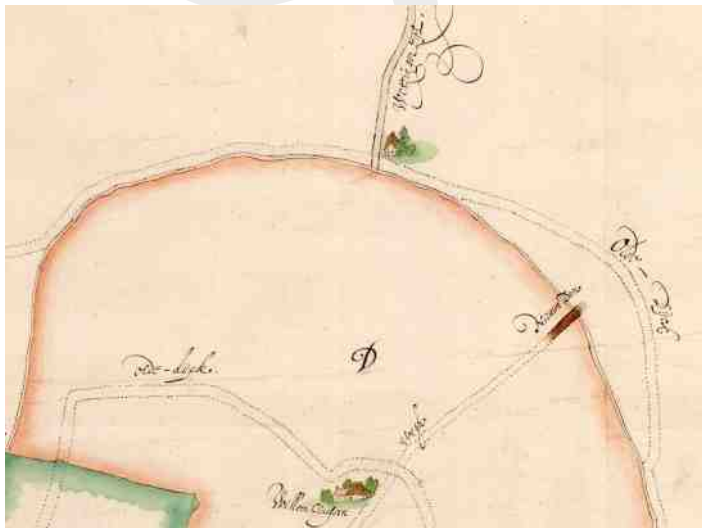
In de uitvergroete tekening van het oude Wetsingerzijl (Afb. 2) is duidelijk het voorhuis van de huidige boerderij van Van Dorp aan de Provincialeweg 38 te herkennen. In werkelijkheid is het huis een kwart slag gedraaid. Kenners veronderstellen dat het hier een zogenaamd Zijlhuis of Waard(mans)huis betreft. Maar welke functie heeft dit gebouw gehad?

Tot 1629 vond de afwatering, de lozing van het boezemwater van Sauwerd en Wetsinge, via de Oude Ae en de noordelijkste tak van het Wetsingermaar, plaats op de Hunze, die vanaf 1551 het Reitdiep werd genoemd. Deze noordelijke tak is het oudste deel van het Wetsingermaar. Op het westelijke uiteinde van het

Afb. 1. Een grote uitsnede uit de kaart van Regemortes.

Wetsingermaar lag het Wetsingerzijl: een houten afwateringssluis, die ervoor zorgde dat overtollig water van de landerijen werd geloosd en dat zeewater in tijden van storm en hoge vloed niet verder landinwaarts kon. Aan beide zijden sloot het zijl aan op dijken: aan de zuidzijde op de achterste "ol diek van Doademoa" (de nu leegstaande boerderij Ykema) en aan de noordzijde aan de bijna weggegewerkte dijk in het land van Valcum. Tussen 1629 en 1636 werd de grote slinger van de Hunze langs Garnwerd, het Garnwerderrak, ook wel "de cromme raecken" genoemd, afgesneden. Het Wetsingermaar werd nu in zuidelijke richting verlengd naar het Sauwerdermaar. Vanaf de oude Wetsingerzijl werd een nieuw Maar gegraven dat met de nieuwe Wetsingerzijl (bij boerderij Horinga) aansloot op het nieuw gegraven Reitdiep. Behalve "sluismeester" was de bewoner in die tijd ook cafe'baas. Volgens deskundigen had vroeger ieder zijlhuis een gelagkamer. Ook zou de bewoner waardman geweest kunnen zijn. Een waardman is lid van het polderbestuur, hij was tevens iemand die ook toezicht hield op ingeschaard vee.

Afb 2. Detail van de kaart van Regemortes waarin het Zijlhuis (midden boven) wordt afgebeeld. Ook de dam die in de oude Hunzeloop werd gelegd, is aangegeven.

De heren van de Onstaborg te Wetsinge (gebouwd omstreeks 1540) waren in het bezit van enkele heerden rond Wetsinge en waarschijnlijk ook van de grond bij de sluis. In 1800 was de reeds in sterk verval verkerende borg, die al enkele tientallen jaren niet meer in het bezit was van adellijke families, verkocht met samen met het schathuis en 55 grazen land. Daarna vond geleidelijk de afbraak van de gebouwen plaats. Het Zijlhuis was aanvankelijk een boerderij op het grondgebied van de Onstaborg. In latere jaren is grond bijgekocht van de oude borg en werd het bedrijfsgebied enkele malen uitgebreid.

Het Zijlhuis van de oude Wetsingerzijl (afgebeeld in Afb 5 en op de voorpagina) bestaat anno 2010 aan de buitenkant nog in de oorspronkelijke vorm. Dit deel is dus meer dan 400 jaar oud. Het was in mijn familie bekend dat een zeer oude handgevormde kleine steen was gebruikt in de gemetselde buitenmuren. Het woonhuis bestond oorspronkelijk uit twee kamers met kasten en bedsteden.

In de 20e eeuw zijn er een tweetal renovaties (1947 en 1958) uitgevoerd. Bij de eerste, in 1947, zijn de ramen op het westen in de zuidelijke kamer rechtgezet. Jammer genoeg is toen ook de dubbele openslaande voordeur vervangen door een raam. De stoep van vier treden is toen weggebroken. Mijn vader, K.P. Mulder, geboren in 1910, kon zich niet herinneren dat deze voordeur ooit is gebruikt.

Het oude voorhuis lag ca. 4 traptreden hoger dan de rest van het huis. De grote kelder onder de noordelijke kamer had een trap van vijf treden vanuit het binnenhuis naar beneden. De veel kleinere aardappelkelder onder de zuidelijke kamer was slechts twee treden diep. Merkwaardig was de scheefstand van ca. 10 cm, van het zuidelijke deel van het huis vanaf de aardappelkelder. Dit bevreemdt temeer omdat je verzakkingen richting het Maar naar het noorden of het westen zou verwachten.

Bij de verbouwing in 1958 bleek dat de brandgevel tussen het oude voorhuis en het achterhuis ingevoegd was. Toen werd bevestigd dat dit van oorsprong een buitengevel geweest moest zijn. Verder was bekend dat er in de schuur een tweetal fundamenteen aanwezig waren. Hieruit is toen verondersteld dat de schuur tweemaal is verlengd. Helaas is met uitzondering van de zolders in 1958 het complete binnenwerk van het voorhuis eruit gesloopt. Bij deze sloop bleek dat de houten afscheidingen tussen de kamers en de bedsteden achter het behang en de linnen bekleding beschilderd was. Ook in andere oude boerderijen, zoals bijvoorbeeld de Piloersemaborg te Den Ham, is dit nog te zien. Bijzonder was dat de grote diepe kelder in de winter die bij hoog water regelmatig tot de banken vol water liep. De kelders, die inclusief de banken geheel betegeld waren, moeten toen nog aanwezig zijn geweest. Bij de verbouwing zijn ze vol gestort met grond. Tijdens de sloop in 1958 bleek verder dat de vloerplanken van de noordelijke kamer ca. drie cm dik waren en volgens de timmerlieden van een uitstekende kwaliteit. No'g beter was de vloer van de zuidelijke (gelag-?)kamer. Hiervan waren de planken bijna 5 cm dik. Bij mijn weten zijn de meeste van deze planken weer opnieuw in de vloeren gebruikt.

Beide kamers hadden twee bedsteden. Naast de bedsteden in de zuidelijke kamer bevond zich een grote gele kast die ongeveer even breed was als de bedsteden.

Afb. 4. *De Wetsingermaar in de bocht rond de boerderij, op de plaats van het hek lag de eerste Wetsingerzijl.*

familie Bakker (zie Afb. 6). Ruim 1,5 ha tussen de Provincialeweg en het spoor en gelegen aan het Maar is afgesplitst en ook nu nog in bezit van mijn familie. De beide verlengingen van de schuur kunnen worden verklaard met de uitbreiding het vergroten van het bedrijf na 1818. Wanneer de kapschuur werd gebouwd werd is niet bekend. De gebinten waren afkomstig van afbraakhout. Deze kapschuur heeft omstreeks 1976

plaats gemaakt voor de huidige ligboxenstal. Na een periode van welvaart in de landbouw, die eindigde rond de jaren 1875/1880, kwamen mijn overgrootouders in 1875 op de boerderij en belandden direct in een crisis. Tot overmaat van ramp stierf overgrootvader Klaas Lugtenborg reeds 6 jaar later, in 1881. Hij was een kleinzoon van genoemde Pieter Pieters Lugtenborg en een zoon van Pieter Kornelis Lugtenborg. Klaas Lugtenborg ligt begraven tussen zijn ouders op het oude kerkhof voor de Wheeme (de pastorie van Wetsinge), later de oude smederij in Groot Wetsinge. Ook twee van diens zoons liggen op dezelfde rij begraven. Op dit kerkhof waren de zes meest noordwestelijke legersteden op de laatste (17e) akker toegewezen aan de bewoners van "onze" boerderij. De zes legersteden ernaast, recht voor de kerk, waren bestemd voor de bewoners van de boerderij bij de til. Vanaf 1920 woonde hier de familie Datema en daarvoor enige generaties Hoeksema, die oorspronkelijk ook afkomstig waren van de boerderij achter het Zijlhuis.

Tegelijkertijd met het oude borgterrein is na 1883 de Wier afgegraven door mijn overgrootmoeder Anje Lugtenborg-Hoeksema.

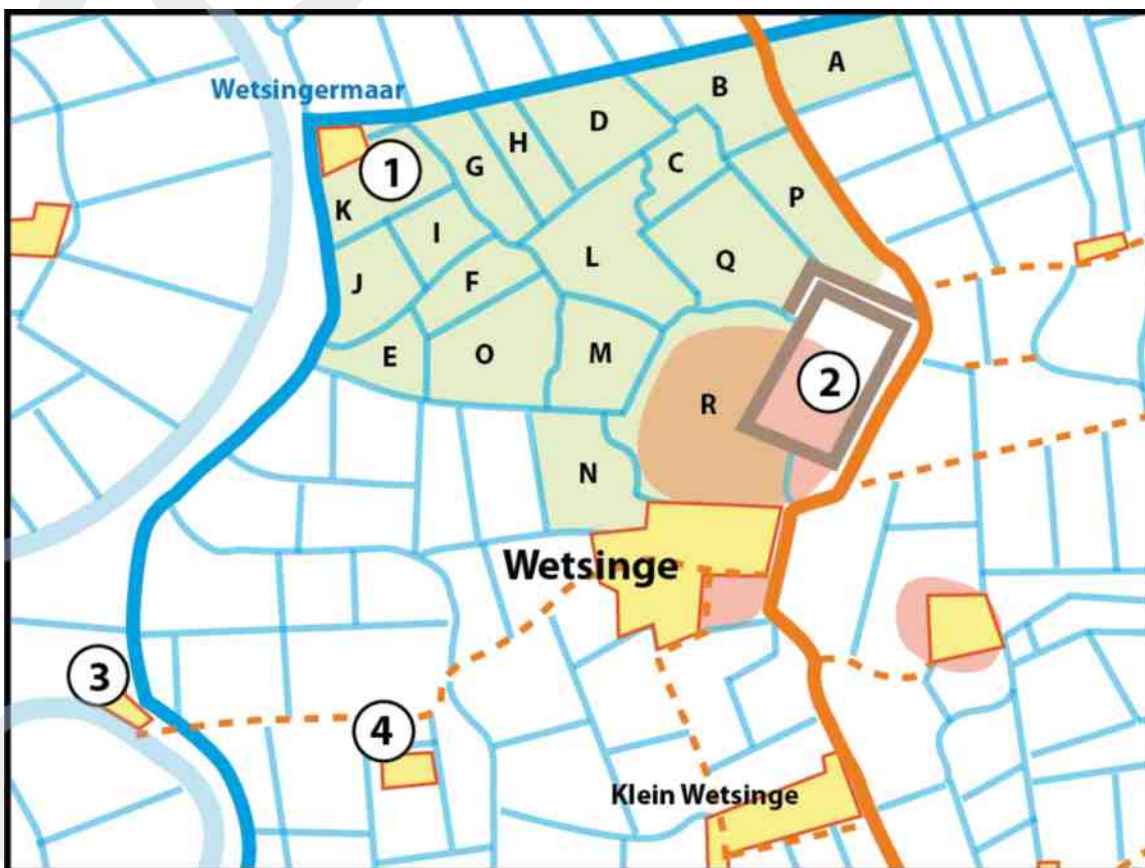

Afb. 5. *Het Zijlhuis in 2014*

Bij de boedelscheiding in 1883 was haar de boerderij toegeedeeld met het recht om de Wier af te graven. Dit recht werd toen losgekoppeld van het beklemrecht, dat met de boedelscheiding weer uit de familie verkocht werd. Haar broer die enigszins gehandicapt was, werd haar boerenknecht, of zoals we nu zouden zeggen de bedrijfsleider. Deze broer liet voor f 2000,= het zogenaamde Wiergat naar het Maar graven, waardoor het mogelijk werd om de pramen met wierdegrond naar Drenthe te laten varen. Volgens de mondelinge overlevering van mijn grootvader Aries Mulder, kreeg hij

hiervoor 5 cent per m³. Deze vertelde ook dat er een ladder van 24 treden nodig was om boven op de wierde te kunnen komen.

Tot zover een kort relaas van de geschiedenis van de boerderij waar van 1744 tot 1965 mijn familie woonde. Eerst twee generaties die in 1812 de naam Hoeksema aannamen, toen drie generaties Lugtenborg en vanaf 1908 twee generaties Mulder. Daarna woonden er nog de families Weterings, Zandbergen en nu familie Van Dorp.

Afb. 6. Op bovenstaande kaart zijn de percelen in eigendom van het Zijlhuis weergegeven (Bron: *In de hoek van het maar*; A.R. Mulder; kaart: Ben Westerink). De cijfers verwijzen naar de volgende behuizingen. 1: het Waardhuis, 2: de Onstaborg, 3: Boerderij van Regeniers Hoeksema bij de til, de brug over het maar, 4: Juedenploatske.

De benamingen van de percelen was als volgt, A: *overweg*, B: *vaier groas bie piep*, C: *lutje tweike*, D: *vief graas*, E: *drei groas ien houk van moar*, F: *laange drei*, G: *darde haalf aan woagenpad*, H: *derde haalf aan ree*, I: *lutke dreike*, J: *vaier groas bie hoes*, K: *hoes en boerderij*, L: *kromme zes*, M: *hoge en leege lutje vief*, N: *achter Wetsen*, O: *grode vief*, P: *widde vaier*, Q: *osselaand*, R: *bouw- en gruine wier*.

Oud Nieuws

Groninger Courant, 25 januari 1831

Mr. F. I. J. CREMERS, notaris te Groningen, zal, op Donderdag, den 27 Januarij 1831, des avonds te 7 uren, ten huize van den Kastelein, A. MIDDELKOSTER, voor den tijd van drie jaren, in onderscheidene Percelen Verhuren: eene BOEREN BEHUIZING, TUIN, LAAN, SINGELS, HARSSENSBOSCH genaamd en uitmuntend best GROENLAND, te zamen ongeveer dertig bunders groot.

Nieuws van den Dag, kleine courant, 20 april 1887

Voor het Rundveestamboek "Westerkwartier" waren aangeboden zes stieren, waarvan zijn opgenomen die van Hendrik Boersma, te Niekerk, H. Feringa te Oxwerd, W. Folmer, te Oldenhove, J. Wouda, te Wierumerschouw, en J. Lutscher, te Hoogkerk.

Nieuwsblad van het Noorden, 20 juni 1929

Nieuwsblad van het Noorden, 27 april 1933

Benoemd.

Benoemd is als hoofd der Chr. School te Wetsinge-Sauwerd (vac. K. Nienhuis Jzn.), de heer W. Hoogsteen, onderwijzer aan de leerschool alhier.

Nieuwsblad van het Noorden, 16 december 1930

VRAAG

Kan iemand ons vertellen welke boerderij op deze foto van 1930 staat, de locatie en de toenmalige én huidige eigenaar?

Nieuwsblad van het Noorden, 10 maart 1939

Behoud van openbare lagere scholen.

Gedeputeerde Staten van Groningen hebben goedgekeurd de desbetreffende Raadsbesluiten tot instandhouding der openbare lagere scholen te Wetsinge, Den Hom, Godlinze en Krewerd.

Nieuwsblad van het Noorden, 19 december 1941

GEMEENTE ADORP

Voor den meestbiedende te koop 16 op stam staande IEPENBOMEN op de Algemeene begraafplaats te Sauwerd. Het rooien en vervoer moet geschieden vóór 1 maart 1942 en is voor rekening van den koper. Betaling voor den aanvang van het rooien. Den koper dient erkend houthandelaar te zijn. Aanbiedingen aan den Burgemeester van Adorp te Sauwerd vóór 24 December 1941

Tips

't Sael

In de voormalige Pastorie (de "weem", later smederij en veehouderij), Karspelweg 3 in Groot-Wetsinge worden onder de naam 't Sael regelmatig op zondagmiddag culturele activiteiten georganiseerd. Op de begane grond van het voorhuis - het oudste gedeelte van het huis, waarschijnlijk 13e eeuw - vinden concerten plaats met kleine ensembles. In de pauze en na afloop wordt gezorgd voor "Bourgondische hapjes" en diverse drankjes (bij de prijs inbegrepen).

Nóg leuker is dat je als bezoeker vrij door het grootste deel van de Pastorie resp. smederij mag dwalen en je ogen de kost mag geven. Zo is een interessant overzicht te krijgen van de complexe bouwgeschiedenis van het huis. Bijzonder ook om in 't Sael te kunnen genieten van een cultureel evenement in een middeleeuwse ruimte!

Museum Wierdenland Ezinge

Nieuwe expositie van **18 april tot 26 oktober 2015** :

LICHT WORDT KLEUR, De Ploeg in Wierdenland

Onbekende werken uit particulier bezit van vooroorlogse leden van De Ploeg, met als thema het landschap van wad en wierden. Een mooi beeld van de uitgestrektheid en ruigheid van het Groninger land: licht is

kleur geworden. Rond deze tentoonstelling worden tal van activiteiten georganiseerd: lezingen, workshops, rondleidingen en excursies. Volg hiervoor de website van het museum.

Grote Historische Atlas Groningen

De Grote Historische Atlas van de provincie Groningen: de situatie rond 1900-1930 wordt op topografische kaarten, schaal 1 : 25.000, in beeld gebracht. Ze bestrijken de gehele provincie en maken na honderd jaar zichtbaar hoe de mens zijn omgeving naar zijn hand zette. Voor natuurliefhebbers en wandelaars, heemkundig geïnteresseerden en historici zijn oude landkaarten een belangrijke bron van informatie. Vooral deze topografische kaarten: ieder detail staat erop, tot poelen en boerenschuurtjes toe. Beelden van verandering, op bijna elk terrein van het leven.

Uitgever: Uitgeverij Nieuwland; ISBN- 10 9086450075.

In de hoek van het Maar

Het verhaal van waardhuis naar boerderij, een boerenfamilie aan het Wetsingermaar. Als u belangstelling hebt voor dit boek: mail naar a.r.mulder1@kpnmail.nl; of tel. 074-3763214.

Colofon

DIEPGANG is een uitgave van de Historische Kring Ubbega en wordt drie keer per jaar gratis aan de leden van de Historische Kring toegezonden.

Redactie

Jan de Groot, De Groenlanden 16, 9771BV Sauwerd, groot593@gmail.com

Ben Westerink, Zuiderstraat 5, 9774PL Adorp, b.h.c.westerink@rug.nl

Ben Kwerreveld, Zuiderstraat 1, 9774PL Adorp, kwerrrod@gmail.com

Contactadressen Historische Kring

Gerta Boonstra, Oosterstraat 12, 9771AS Sauwerd, gertaboonstra@planet.nl (secretaris)

Ben Kwerreveld, Zuiderstraat 1, 9774 PL Adorp, kwerrrod@gmail.com (penningmeester/ ledenadministratie)

website: www.ubbega.nl

De contributie bedraagt € 15,- per jaar (meer mag natuurlijk altijd) en kan alleen door automatische incasso worden voldaan.

De prijs bij losse verkoop (nummer van 12 pagina's) is € 2,50 per stuk.

Diepgang wordt geprint bij de Opmaakfabriek te Groningen.

Overname uit deze uitgave is toegestaan met bronvermelding.